

ŽELJKO OSET*

Jakob Aljaž – med javno podobo simbola slovenstva in finančno stisko v poznih letih

IZVLEČEK

Članek obravnava prizadevanja Jakoba Aljaža za izboljšanje njegovega finančnega položaja po prvi svetovni vojni, ki vključujejo prošnje za povišanje državne podpore (kongrue) in predlog za podelitev izredne pokojnine za zasluge. Aljaž je kljub izjemnim zaslugam za utrjevanje slovenskega simbolnega prostora starost preživel v skrajni finančni negotovosti. Bil je povsem odvisen od skromne državne podpore, dotacij in darov, saj mu prihodkov od pašne bere ni uspelo realizirati, donos od rodovitnih kmetijskih zemljišč je bil majhen, z gozdom pa je imel stroške zaradi omejitev koriščenja in izdanega pogozdovalnega odloka. Obdobje po letu 1918 zaznamujejo draginja, Aljaževa investicijska velikopoteznost (gradnja stavbe Društvenega doma v Dovjah), izguba prihrankov župnije (odpis avstro-ogrskega vojnega posojila), finančno preudarna politika škofa Antona Bonaventura Jegliča (ustvarjanje prihrankov) ter povečan dotok turistov v Dovje (inflacijski pritisk na hrano in storitve).

KLJUČNE BESEDE

Jakob Aljaž, pokojnina, draginjski dodatek, starost, kongrua

ABSTRACT

JAKOB ALJAŽ: BETWEEN THE PUBLIC IMAGE OF THE SYMBOL OF SLOVENIAN IDENTITY AND FINANCIAL HARDSHIP IN OLD AGE

The article discusses Jakob Aljaž's efforts between 1925 and 1926 to obtain a substantial increase in his *congrua* and an honorary pension proposed by the local authorities in Radovljica in 1926. It identifies the main factors underlying his acute financial insecurity: pasture dues were difficult to collect; the forests of the Dovje benefice, constrained by legal restrictions and a reforestation order, produced no income; and a long-standing dispute with Bishop Anton Bonaventura Jeglič over the allocation of timber-sale proceeds remained unresolved and unfavourable to Aljaž. More broadly, Aljaž's financially ambitious public initiatives exceeded his means, leaving him with minimum savings and inadequate provision for old age. On the state side, limited recognition of his public service and prevailing administrative–political considerations created a paradox: even though his *congrua* was modestly increased in September 1925 and the Minister of Finance expressed support for further assistance, the Ministry of Religious Affairs ultimately rejected this gesture of goodwill, while the proposal for an honorary pension received no substantive discussion.

KEYWORDS

Jakob Aljaž, pension, cost-of-living supplement, old age, *congrua*

* dr., ELTE HTK, projekt ERC SOVEREIGNTY, zeljko.uset@gmail.com, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6688-4126>

JAKOB ALJAŽ V KOLEKTIVNEM SPOMINU

Jakob Aljaž je v kolektivnem spominu poznan kot slovenski domoljub, ki je za en goldinar kupil vrh Triglava in tam postavil stolp – mali kovinski razgledni stolp in zavetišče –, ki je postal simbol slovenstva in »lastništva« nad slovenskimi gorami.¹ Aljažev stolp, kulturni spomenik državnega pomena, pa je eden osrednjih simbolov slovenske narodne zavesti. Med ljubitelji gornišstva in gora je Aljaž poznan tudi po prizadevanjih za postavitev planinskih koč (na primer Triglavski dom na Kredarici, Aljažev dom v Vratih, Staničvo zavetišče), slovenskih napisov ter planinskih poti, ki so omogočile varno planinstvo za Slovence in pohodnike vseh narodnosti.²

Aljaž je bil spreten komunikator, ki je o svojih načrtih in prizadevanjih obveščal javnost ter s tem ustrezno dokumentiral svoje dosežke. Zaradi dosežkov, ki so mu jih priznavali sodobniki, je postal simbol slovenskega domoljubja in gornišstva.³ Za svoje dolgoletno in predano delo na področju glasbe, planinstva ter izobraževanja je prejel vrsto priznanj in odlikovanj. Že leta 1891 je bil imenovan za častnega člana Učiteljskega društva okraja Radovljica, leta 1895 pa tudi planinskega društva Gebirgsverein na Češkem. Naslednje leto (1896) mu je častno članstvo podelilo Slovensko planinsko društvo, s katerim je dolgo in dejavno sodeloval. Leta 1906 je postal častni član Požarne brambе v Dovjah, leta 1909 pa še Glasbene matice v Ljubljani. Leta 1910 mu je občina Dovje podelila naziv častnega občana.⁴

Posebno pozornost si zasluži tudi njegovo sodelovanje s Hrvaškim planinskim društvom, ki mu je v znak priznanja po koncu prve svetovne vojne, leta 1924, podelilo častno odlikovanje. Leta 1921 je postal častni član Glasbenega društva Ljubljana, kar potrjuje njegovo pomembno vlogo v slovenskem glasbenem prostoru. V času Avstro-Ogrske je bil odlikovan z zlatim častnim križcem (1912) in križcem za civilne zasluge (1918). Med odlikovanji, ki jih je prejel, pa posebno mesto zavzema cerkveno priznanje za škofijskega duhovnega svetnika, ki mu ga je leta 1912 podelil škof

Anton Bonaventura Jeglič. Po vzpostavitvi Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev je prejel visoko državno odlikovanje za svoje zasluge – red svetega Save IV. stopnje (16. decembra 1923) ter red svetega Save III. stopnje (7. marca 1926).⁵

Svojo dobo je preživel kot simbol slovenskega »osvajanja« gora in planinarjenja v Alpah, ob tem pa javnost ni bila seznanjena z njegovo finančno stisko v zadnjih letih življenja, ki je postala akutna po zlomu noge januarja 1927. Še najbližje se je temu vidiku Aljaževega življenja v svojem besedilu približal Janko Mlakar, ki je na starost strnil vtise o stanovskem kolegu in planinskem tovarišu. Mlakar je v publikaciji *Jakob Aljaž – Triglavski župnik* (1953) Aljažovo delovanje strnil z mislijo apostola Pavla – bil je vsem vse. Podobno kot Pavlu Aljažu duhovništvo ni bila primarna odločitev, ampak je bila splet okoliščin. S tem je Mlakar zavrnil kritične pripombe, da je bil predvsem strasten ljubitelj gora, zaradi česar naj bi manj pozornosti namenjal svojemu poklicnemu poslanstvu. Za Mlakarja je bil vesten duhovnik, ki je bil »vnet za lepoto hiše božje«. Kot župnik je prenovil dovško župno cerkev, sestavil cerkveni zbor, ki ga je sam vadil, občasno pa je tudi sam orglal in vodil petje. Prav tako je svojim župljanom pomagal v lastniških zadevah. Na njegovo pobudo je bila namreč s pomočjo Kranjskega deželnega odbora popravljena napaka v zemljiški knjigi. 134 upravičencem so bile po odpravi uradniške napake vrnjene »velikanske parcele gozda«.⁶ Ob tem pa Aljaž ni bil dosleden v zahtevah po plačilu pašniške bere.⁷

Mlakar o upadanju telesnih moči in kratko-ročnega spomina, okornosti ter omejeni Aljaževi gibljivosti piše v poglavju Aljaževa »zadnja tura«. Starejše obdobje triglavskega župnika se po Mlakarju začne že pred prvo svetovno vojno, po Aljaževem 70. rojstnem dnevu.⁸ Iz dovške župnijske kronike pa izhaja, da je bilo zdravje dovškega župnika na veliki preizkušnji leta 1918, še posebej maja, ki ga je moral v celoti preležati v postelji. Kljub temu je – kot je sam zapisal škofu Jegliču – redno opravljal obrede, saj je bil njegov kaplan prav tako bolehen. Zaradi bolezni je Aljaž leta 1918 izgubil 15 kilogramov telesne teže.⁹

1 Mlakar, *Jakob Aljaž*, str. 47–48; Mikša, *Triglav in Jakob Aljaž*, str. 35–44; Mikša in Ajlec, *Slovensko planinstvo skozi čas*, str. 28–32; Mikša in Ajlec, *Slovensko planinstvo / Slovene Mountaineering*, str. 38–41; Škrabec, *Jakob Aljaž*, str. 32–37.

2 Mikša in Ajlec, *Slovensko planinstvo / Slovene Mountaineering*, str. 38.

3 Prim. Franc Kocbek: *Aljaž Savinjskih Alp*.

4 Kumer in Grdina, »Aljaž, Jakob (1845–1927)«, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127893/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (30. 7. 2025).

5 Kumer in Grdina, »Aljaž, Jakob (1845–1927)«, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127893/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (30. 7. 2025); *Letopis Ljubljanske škofije za leto 1924*, str. 104.

6 Mlakar, *Jakob Aljaž – Triglavski župnik*, str. 47.

7 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, br. 5418/26 (29. 9. 1926).

8 Mlakar, *Jakob Aljaž – Triglavski župnik*, str. 50–51.

9 NŠAL, ŽA Dovje, Razne knjige, f. 2, Kronika 1878–1923, vpisi za leto 1918. Za posredovanje preslikav dovške župnijske kronike se zahvaljujem dr. Mihi Šimcu.

Mlakar v poglavju Aljaževa »zadnja tura« obravnava Aljažovo oskrbo beguncev med prvo svetovno vojno, čeprav je bil na seznamu politično nezanesljivih (*politisch verdächtig*), vendar ni bil interniran tudi zaradi naklonjenosti radovljiškega okrajnega glavarja. Po vojni je pričel pisati spomine, čeprav je postal starostno »zelo pozabljiv« pri vsakodnevnih praktičnih stvareh. Ob tem je bil aktiven pri zbiranju prispevkov za gradnjo kapele v Vratih. Mlakar je zapisal, da je Aljaža »vse življenje spremljal humor in ga tudi v zadnjih dneh ni zapustil. Na smrt se je pripravljaval s čudovitim mirom. Ko je bil na 'zadnji svoji turi' že blizu cilja, je pisal (1. maja) Pl[aninskemu] Vestniku: Poslavljam se od tega sveta. Srečnega se čutim, da bo moje truplo počivalo med planinskimi tovariši in v zemlji, ki sem jo tako ljubil. Poslavljam se pa tudi od vseh planincev in čitateljev Pl[aninskega] Vestnika ter želim, da bi se planinstvo pri nas vedno bolj razširjalo.«¹⁰

Za ohranjanje Aljaževe podobe v kolektivnem spominu je ključen po njem imenovani stolp na vrhu Triglava. S časom je spreminjal zunanjo podobo, mestoma tudi konico strehe, vendar je v ljudski zavesti ostal Aljažev stolp, za katerega je dovški župnik pripravil načrt ter financiral njegovo izdelavo in postavitve na svojem svetu na vrhu Triglava.¹¹ Nanj spominja tudi spominska plošča, ki jo je Planinsko društvo Dovje-Mojstrana ob 125-letnici Aljaževega rojstva odkrilo na njegovi rojstni hiši v Zavrhu pod Šmarno goro. Na Šmarni gori je na cerkvenem zvoniku Glasbena matica vzdala spominsko ploščo z njegovo podobo in stihom Otona Župančiča. Na Aljaževi nagrobni plošči na dovškem pokopališču so vklesani verzi Silvija Sardenka. Ob 100. obletnici njegovega prihoda na Dovje je bil tam postavljen spomenik, delo kiparja Nebojše Mitrića.¹² Ob tej priložnosti se je pričela javna akcija za zbiranje gradiva za Aljažovo spominsko sobo.¹³ Ta je zdaj v dovškem župnišču, popotna palica, ki ga je spremljala v gorah, pa je na ogled v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani. Nanj spominjajo tudi besede, vklesane na njegovi nagrobni plošči na cerkvi sv. Mihaela.¹⁴

Eden najpomembnejših virov za razumevanje planinskega, kulturnega in narodnobuditeljskega delovanja Jakoba Aljaža so njegovi avtobiografski zapisi, objavljeni v *Planinskem vestniku* v letnikih 1922 in 1923. V teh spominih je izjemno živo, oseb-

no angažirano in podrobno opisal svoje prizadevanje za »slovenski Triglav« ter širše planinsko delovanje, kar jih uvršča med temeljna besedila slovenske planinske in kulturne zgodovine.¹⁵

Po Aljaževi smrti je njegov prijatelj in duhovnik Janko Mlakar pripravil prvo celovitejšo biografsko predstavitev njegove življenjske poti in dela v obliki samostojne spominske brošure. Naslednji izraz pozornosti, ki jo Aljaževa zapuščina uživa v slovenski družbi, je prispeval *Izseljeniški koledar*, v katerem je bila ob 50. obletnici njegove smrti (1977) objavljena obsežna študija na kar 112 straneh, v celoti posvečena njegovi osebnosti, delu ter pomenu za Slovence doma in v zamejstvu.¹⁶

Ob stoletnici njegovega prihoda na Dovje je izšla Dovška župnijska kronika, ki je izjemno dragocen in slogovno živahen vir za raziskovanje Aljaževega pastoralnega, kulturnega in domoljubnega delovanja v lokalnem okolju.¹⁷ V *Planinskem vestniku* so v sklopu 100-letnice prihoda Jakoba Aljaža v Dovje in pod Triglav objavili več prispevkov, ki osvetljujejo njegovo življenje, delo in prizadevanja za slovenske napise v gorah. Stanko Klinar ga tako obravnava kot kulturnega in slovenskega narodnobuditeljskega delavca, ki je s postavitvijo stolpa na vrhu Triglava vtisnil neizbrisni simbolni pečat slovenski prisotnosti v slovenskih gorah. Klinar poudarja, da je šlo za izrazito domoljubno in strateško gesto, saj je Aljaž Triglav dojemal kot narodni simbol, ki ga je treba zaščititi in potrditi tudi z vidnimi dejanji.¹⁸

V članku »Planinski spomini« najdemo izbor Aljaževih zapisov in refleksij. V teh osebnih razmišljanjih osvetljuje ozadje svojih odločitev in izkušenj iz časa, ko je kot župnik na Dovjem prek planinske dejavnosti oblikoval svoje življenjsko poslanstvo. Njegovi zapisi razkrivajo duh časa, materialne razmere ter osebno predanost delu s Slovenskim planinskim društvom pri gradnji planinskih poti in zavetišč ter pri že skoraj mitološki postavitvi Aljaževega stolpa. Aljaž je predstavljen kot osrednja osebnost mladega Slovenskega planinskega društva v boju proti Alpenvereinu in njegovim ponemčevalnim pritiskom na prelomu stoletij ter pri vzpostavljanju pogojev za varno obiskovanje Julijskih Alp.¹⁹ Matjaž Kmecl je napisal članek o nastanku slovenske planinske himne »Oj Triglav moj dom«, s čimer je želel zapolniti raziskovalno in poznavalsko vrzel. Poudarek je na

10 Mlakar, *Jakob Aljaž – Triglavski župnik*, str. 50–51.

11 Mikša, *Triglav in Jakob Aljaž*, str. 36–37.

12 Kresnik, *Velik spomenik*, str. 374–375.

13 Jenko, *Zbirka*, str. 375–376.

14 Kumer in Grdina, »Aljaž, Jakob (1845–1927)«, <http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127893/#novi-slovenski-biografski-leksikon> (30. 7. 2025).

15 Klinar, *Jakob Aljaž*, str. 298–301; Potočnik, *Spomini*, str. 312–313.

16 Potočnik, *Spomini*, str. 312.

17 Aljaž, *Dovška župnijska kronika 1889–1923*.

18 Klinar, *Jakob Aljaž*, str. 298–301; Potočnik, *Spomini*, str. 312–313.

19 Aljaž, *Planinski spomini*, str. 317–320.

nastanku pesmi (Aljaž je v Pevskih spominih zapisal: pesem »sem zložil na cesti«) in intelektualnem ozadju avtorja, ki je bil kot »zagrizen cecilijanec« pristaš gibanja za prenovu in nacionalizacijo cerkvene glasbe.²⁰

Sodobno zgodovinopisje Jakoba Aljaža obravnava kot osrednjo osebnost slovenskega planinstva, ki je s postavitvijo Aljaževega stolpa in gradnjo planinskih poti utrdil simbolni pomen Triglava kot središča slovenske narodne identitete.²¹ Poljudno napisana knjiga Ivana Sivca *Triglavski kralj: Pripoved o Jakobu Aljažu iz Zavrha pod Šmarno goro* pa ga umešča v širši kulturni in družbeni kontekst duhovnika, glasbenika in narodnega buditelja, ki je s svojim delom povezal versko, izobraževalno in narodno dejavnost.²²

FINANČNI POLOŽAJ JAKOBA ALJAŽA PO PRVI SVETOVNI VOJNI

V Arhivu Jugoslavije v Beogradu se je ohranila mapa z gradivom o prošnjah Jakoba Aljaža za dodelitev višje državne podpore (kongruie) iz let 1925 in 1926, v Nadškofijskem arhivu v Ljubljani pa je ohranjena njegova vloga za dodelitev »vladne podpore« za leto 1923.²³ Aljaž je imel dohodke kot duhovnik od darov vernikov in obiskovalcev, od beneficija (nadarbine), sestavljenega iz kmetijskih zemljišč (Aljaž v vlogi ministrstvu za vere ta zemljišča imenuje kmetija) in gozdnih parcel, pašne bere ter državne finančne podpore – kongruie. Aljaž in njegov kaplan sta torej zaradi dohodkov, ki so bili ocenjeni kot neprimerni za stan župnika, prejemala kongruo na podlagi zakonodaje iz avstrijske dobe iz verskega sklada, po nastanku Države Slovencev, Hrvatov in Srbov oziroma nato Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev pa iz državnega proračuna.²⁴ Zakon o draginjskih dokladah civilnih in vojaških državnih usluž-

bencev (1922) ter Zakon o civilnih uradnikih in ostalih državnih uslužbencih (1923), ki sta urejala materialni položaj državnega in samoupravnega uradništva, sta vzpostavila nove, višje standarde primerne finančnega statusa državnih uradnikov in drugih deležnikov, ki so opravljali javno službo.²⁵ Na tej osnovi in tudi zaradi finančnih posledic prve svetovne vojne, v prvi vrsti draginje, za katoliško cerkev pa tudi težkega finančnega bremena nedonosnosti vojnih posojil,²⁶ v katerih je bil naložen pomemben del cerkvenih prihrankov, je finančni minister beograjske vlade na podlagi finančnega zakona za vsako proračunsko leto sprejel finančne uredbe o draginjskih dodatkih za duhovnike priznanih veroizpovedi.²⁷

Dopisi Jakoba Aljaža ordinariju, škofu Antonu Bonaventuri Jegliču, neposredno po prvi svetovni vojni razkrivajo spremenjeno finančno stanje v župniji Dovje ter različna stališča nadarbinarja Aljaža in ljubljanskega škofa o dinamiki investicij in razdelitvi izkupička od večje prodaje lesa iz nadarbinskega gozda župnije Dovje v letu 1919. Dovški župnik je želel voditi aktivno investicijsko politiko s porabo likvidnostnih sredstev, medtem ko je ljubljanski škof poudarjal pomen dolgotrajne finančne vzdržnosti in prilagajanje delovanja na finančno realnost novega družbeno-političnega sistema; zahteval je oblikovanje finančnih rezerv oziroma prihrankov za primer finančne stiske.²⁸

20 Kmecl, Nastanek, str. 478–479.

21 Mikša, *Triglav in Jakob Aljaž*, str. 35–44; Mikša in Ajlec, *Slovensko planinstvo skozi čas*, str. 28–32; Mikša in Ajlec, *Slovensko planinstvo / Slovene Mountaineering*, str. 38; Mikša in Zorn, *Nacionalni boj*, str. 67–88.

22 Sivec, *Triglavski kralj*.

23 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob; NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 2716/1923.

24 Vprašanje družbenega, ekonomskega in simbolnega položaja duhovnikov v Sloveniji v okviru Kraljevine Jugoslavije med svetovnima vojnima je na osnovi arhivskih virov, cerkvenih poročil in časopisnih zapisov raziskal Boštjan Guček. V svoji monografiji »*Nosi le zakrpano obuvale*« oris družbenega položaja duhovščine na Slovenskem (1918–1941) je analiziral materialne razmere, socialni status in javno podobo duhovščine v obdobju med svetovnima vojnima. Posebno pozornost je namenil odnosu med Cerkvijo in državo, vprašanju preživljanja župnikov, njihovi vlogi v lokalnih skupnostih ter spremembam v družbeni percepciji duhovniškega poklica.

25 Zakon o draginjskih dokladah civilnih in vojaških državnih uslužbencev, upokojencev in upokojenk je določal, da se osebne doklade delijo glede na službeni kraj, ti pa so bili razdeljeni na pet razredov. Slovenski kraji so bili umeščeni v tretji, četrti in peti razred. Zakon je bil pisan na kožo južnemu delu države, saj je poleg ugodnejše uvrstitve nekdanjih kraljevin Srbije in Črne gore določal, da so uradniki na tem območju upravičeni do posebnega stanovskega dodatka (Guček, »*Nosi le zakrpano obuvale*«, str. 120–122).

26 Avstro-Ogrska je med prvo svetovno vojno svoje povečane finančne obveznosti sprva financirala z zadolževanjem, od leta 1916 pa tudi s povečanim emitiranjem denarja. Država je k nakupu državnih obveznic spodbujala državljane, še posebej državne uradnike, podjetja in duhovnike. Nakup državnih obveznic je bil pričakován kot znak podpore državnemu vodstvu. Od duhovnikov se je pričakovalo, da bodo finančni kapital župnij, naložen v različnih denarnih zavodih, in iz obresti, od katerih so se vzdrževali, vložili v vojna posojila, ki pa so po koncu vojne izgubila vso vrednost. Miha Šimac ocenjuje, da duhovniki vojnih obveznic niso kupili v enakem obsegu, kar odpira vprašanje »obveznosti« nakupa vojnih obveznic in posledic za tiste, ki jih niso kupili. Jakob Aljaž je v vlogi ordinariata ljubljanske škofije za koriščenje kupnine od prodaje lesa iz 16. februarja 1923 zapisal, da je 21.000 kron, naloženih v obveznice na Dunaju, izgubljenih.

27 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob; glej Guček, »*Nosi le zakrpano obuvale*«.

28 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1919, št. 2398/1919; NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

Aljaž je še pred koncem prve svetovne vojne napisal obsežno promemorijo o stanju župnije, datirano v začetek junija 1918. Dokument je nastal kmalu po njegovem okrevanju po težji bolezni in pred napovedano vizitacijo škofa Jegliča ob podeljevanju birme v Dovjem. V promemoriji je Aljaž zapisal, da zaradi »letošnje bolezni še zadnjih cerkvenih računov« ni mogel izdelati, vendar je poudaril, da so obveznice in hranilne knjižice ustrezno vinkulirane. Posebej je izpostavil račun pri Hranilnici kmečkih občin v Ljubljani, kjer je knezoškofijski ordinariat ljubljanske škofije deponiral 7108 kron, pridobljenih kot odškodnina za rekvirirane zvonove dovške cerkve. Finančno stanje župnije je bilo v pričakovanih okvirih, zato Aljaž finančnemu vidiku župnije ni posvečal veliko pozornosti. Vendar pa je med podatki posebej opozoril na težaven materialni položaj faranov: navedel je, da je velikonočni dar v višini 5 kron leta 1917 podaril tridesetim rednim faranom, kar kaže na njegovo dobrodelnost.²⁹

Bistveno večji poudarek finančnemu stanju je Aljaž namenil v obsežnem dopisu ordinariju iz maja 1919, ki ga uvaja z opisom naelektrenega političnega ozračja v kraju. To se je osredotočalo na vprašanje, ali naj se v Dovjem zgradi (katoliški) Društveni dom ali (liberalni) Sokolski dom.³⁰ Napetosti v občini imajo poleg kulturno-politične tudi osebno dimenzijo, povezano z aprovizacijo živil za potrebe vojske med prvo svetovno vojno. Po odstavitvi župana Lesc Ivana Ažmana z mesta načelnika lokalnega aprovizacijskega urada konec leta 1916 je to nepriljubljeno nalogo za lokalno območje leta 1917 opravljal Aljaž, ki je o tem vodil natančno računovodstvo. V župnijski kroniki je opozoril na zahtevnost naloge in visoko stopnjo integritete pri vodenju nepriljubljene zadolžitve za državne potrebe, pri čemer gre za odziv na obtožbe župana Ažmana o Aljaževi nepoštenosti.³¹ Zapisal je, da je delal zelo varčno, s čimer je želel poudariti razliko s svojim predhodnikom, a je dopustil, da je zagrešil kako »zmoto«, vendar v »svojo škodo«. Nepriljubljeno funkcijo mu je uspelo odložiti konec leta 1917. Za zasluge je prejel državno priznanje – vojni križec za

civilne zasluge 3. razreda. Okrajnega glavarja v Radovljici je prosil, naj mu priznanja ne podeli slovesno, ampak zasebno, kar nakazuje Aljaževo željo po distanciranju od aprovizacije. Zavedal se je finančne stiske prebivalstva, zato je bil aktiven v odboru za pomožno akcijo za meso po znižani ceni.³²

Aljažu je uspelo ohraniti družbeni vpliv tudi po prevratu, kar potrjuje uspešna nabiralna akcija za gradnjo Društvenega doma, čeprav v pismu škofu opozarja na »veliko hujskanje, kakor po zimi [1918/19] zoper mene«. Prav v tem času je verjetno začel razmišljati o upokojitvi, kar v nekrologu omenja njegov sodobnik Fran Kimovec.³³ Verjetno je bila načrtovana upokojitev glavni motiv za Aljaževo odločitev, da izvede večji posek lesa v nadarbinskem gozdu. V različnih obdobjih je navajal več razlogov, glavna utemeljitev pa je bila, da je izkupiček od prodaje lesa nekakšna nagrada za dolgoletno in predano opravljanje duhovniškega poslanstva, hkrati pa sredstvo za zagotovitev finančne varnosti v starosti. Namero o upokojitvi je Aljaž sporočil svojemu ordinariju.³⁴

Kot drugi razlog za posek je navedel visoke cene lesa, kot tretjega pa gradnjo Društvenega doma v Dovjem. V podporo svojemu zadnjemu večjemu gradbenemu projektu je maja 1919 v pismu knezoškofijskemu ordinariatu zapisal: »Jest in ljudje bi bili dali les, nekaj lesa bi bil drago (silno drago) prodal.« Dodal je, da gre za izjemno priložnost, saj so »trgovci (tuji) povprašali za les in ga zelo drago (neverjetno) plačevali.«³⁵

Aljaž je nato dobil škofovo soglasje za načrtovani posek prirastka zadnjih petnajstih let v nadarbinskih gozdovih v skupnem obsegu 500 m³.³⁶ Dovoljenje za posek je izdalo tudi okrajno glavarstvo v Radovljici.³⁷ Kmalu zatem je Aljaž izvedel prodajo po načelu stoječega lesa, po katerem je bilo kupcu v skladu z odredbo okrajnega glavarstva v Radovljici po plačilu kupnine v višini 90.000 kron³⁸ dovoljeno izvesti posek.³⁹ Ljubljan-

29 NŠAL 331 Zapuščina škofa A. B. Jegliča, škatla 7, Promemoria Dovje 1918.

30 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

31 Župan občine Lesce je na seji občinskega sveta Aljaža obtožil, da je na »skrivaj (nepošteno) dal aprovizančne moke (eno vrečo bele moke) njegovemu bratu Jožefu«. Aljaž Ivana Ažmana ni tožil, ampak je tožbo zgolj napovedal. Je pa župana tožil njegov lastni brat Jožef, vendar je med njima prišlo do mirne in sporazumne rešitve spora. To pomeni, da je župan preklical svojo izjavo in bratu poravnal odvetniške stroške (NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1919, št. 2398/1919).

32 NŠAL 331 Zapuščina škofa A. B. Jegliča, škatla 7, Promemoria Dovje 1918.

33 Kimovec, Jakob Aljaž, str. 4.

34 Prim. Guček, »Nosi le zakrpano obuvalo«, str. 221–222, 225, 332.

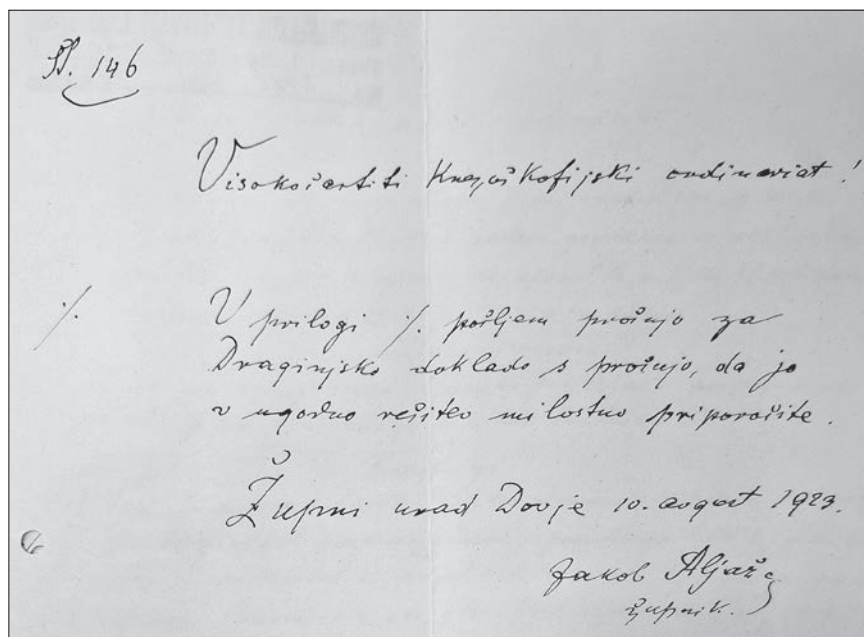
35 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1919, št. 2398/1919.

36 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1919, št. 2398/1919.

37 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1919, št. 4158/3.

38 Aljaž je kot denarno enoto dosledno uporabljal krono, tudi za obdobje, ko so bile krone zamenjane za novo denarno enoto dinar. Edina izjema je vloga za povišanje državne podpore, poslana ministrstvu za vere v Beograd. 15. januarja 1920 je vlada Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev sprejela načrt o zamenjavi avstrijskih kron za (srbske) dinarje v razmerju 4 : 1. Glej Pančur, V pričakovanju stabilnega denarnega sistema.

39 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

Aljaževa vloga za draginjski dodatek (NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 146).

ski škof je odločil, da tri petine kupnine pripadejo Aljažu, dve petini pa se deponirata kot prihranek za Aljaževega naslednika.⁴⁰

Dovški nadarbinar je februarja 1923 škofa Jegliča prosil, naj znova pretehta svojo odločitev o razpolaganju z izkupičkom od prodaje lesa. Želel je, da bi škof spremenil svojo odločitev iz leta 1919, saj so se okoliščine spremenile. Aljaž se ni upokojil, zato je želel, da bi mu škof dovolil razpolaganje s preostankom kupnine v višini 36.000 kron oziroma 9000 dinarjev. Trdno je bil prepričan, da bi mu moral pripadati celoten izkupiček.⁴¹ Vprašanje je bilo zanj urgentno, saj je njemu pripadajoči delež kupnine že porabil.⁴² Del kupnine je namenil za gradnjo Društvenega doma (20.000 kron = 5000 dinarjev), manjših izdatkov in donacij pa ni posebej navajal. V pismu škofu Jegliču iz februarja 1923 je kot argument za izplačilo preostanka kupnine navedel, da od prevzema nadarbine ni »užival in prejel količine lesa, ki so mu pripadale«. Dodal je, da v času svojega službovanja ni izkoriščal nadarbinskih gozdov, zato je bil prepričan, da mu »prirastek v teh gozdovih skozi 33 let pripade«. Aljaž je poudaril, da so gozdovi »lepo zraščeni in so v boljšem stanju, kot so bili takrat (1889), ko sem jih jest prejel«.⁴³

Aljaževi argumenti niso prepričali ljubljanskega škofa, ki svoje prvotne odločitve ni spremenil. Aljaž se s škofovo odločitvijo ni sprijaznil, zato je skoraj identične argumente kot v dopisu

škofu februarja 1923 zapisal v pismu Antonu Kolblarju septembra 1926.⁴⁴

Pri orisovanju svojega neugodnega finančnega položaja je Aljaž v pismu škofu Jegliču naštel seznam investicij, ki jih je izvedel kot duhovnik – prenovo župnišča, gospodarskih poslopij in cerkve ter postavitev novih orgel. Po njegovi oceni bi te naložbe, če bi bile izvedene v razmerah povojne draginje, znašale kar 500.000 kron. S tem je želel poudariti, da je bil dober in odgovoren gospodar, ki je skrbno upravljal z zaupano mu nadarbino, ter da mu zato upravičeno pripada celoten izkupiček od prodaje lesa kot nagrada za predano in uspešno službo.⁴⁵ Aljaž je v tej zvezi omenil tudi lastne obsežne in pogoste donacije, čeprav pri donaciji za orgle navaja dva različna zneska – 1000 kron v dopisu škofu in 100 kron v župnijski kroniki. S tem je med vrsticami sporočil, da bo preostanek kupnine verjetno razdal.⁴⁶

Iz vsebine pisma iz februarja 1923 je razvidno, da se je Aljaž znašel v likvidnostni stiski, saj večkrat opozarja na draginjo in svoje finančne obveznosti. Škofa je obvestil, da na Dovjem nima »korektur« ter da prejema kongruo v višini 300 kron in dodatnih 500 kron draginjskega dodatka, medtem ko so bili dohodki od nadarbine zelo skromni. Posebej je izpostavil stroške oskrbe kaplana, za katerega je bil finančno odgovoren: leta 1920 so znašali 2 kroni na dan, leta 1921 8 kron, v letih 1922 in 1923 pa že 20 kron. Višje cene v zad-

⁴⁰ NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

⁴¹ NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

⁴² Prim. Guček, »Nosi le zakrpano obuvalo«, str. 332.

⁴³ NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

⁴⁴ Guček, »Nosi le zakrpano obuvalo«, str. 332.

⁴⁵ NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

⁴⁶ NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923; NŠAL, ŽA Dovje, Razne knjige, f. 2, Kronika 1878–1923, zapis 1. 5. 1917.

njih dveh letih niso bile primerljive s prejšnjimi, saj so vključevale tudi »postrežbo s perilom«, kljub temu pa nakazujejo visoke tekoče stroške za nadarbinarja in kaplana.⁴⁷

Kot je Aljaž večkrat zapisal v dopisu škofu, je njegov glavni prihodek »puščica«, torej darovi ljudi. Upravičen pa je bil tudi do kongrue, ki je vključevala osnovno podporo ter draginjski in nato tudi starostni dodatek. Na podlagi sklepa iz marca 1924 je Aljaž prejemal državno podporo v višini šest dinarjev dnevno, torej en dinar več, kot je leta 1923 po njegovi oceni stala dnevna oskrba kaplana. Z uvedbo nove uredbe o določitvi draginjskih dodatkov iz leta 1925 je Aljaž izgubil draginjsko doklado, ker je presegal v uredbi določen premoženjski cenzus agrarnega zemljišča (32 oralov). Še naprej pa je prejemal osnovno državno podporo, ki je glede na podatke iz naslednjih let ostala nespremenjena – 300 kron oziroma 75 dinarjev na mesec – in starostni dodatek.⁴⁸

Aljaž je aprila 1925 predstavnika osrednje državne oblasti v Ljubljani, velikega župana ljubljanske oblasti Vilka Baltiča, zaprosil za povečanje letne kongrue (vključno z draginjsko doklado) iz 556 na 600 dinarjev. Kot razlog je navedel draginjo, ki je posledica razvoja turistične dejavnosti v Dovjem, kjer se turisti prehranjujejo, s čimer vplivajo na rast cen za lokalno prebivalstvo. Na podlagi zakona avstrijske vlade iz marca 1918, s katerim je želela omiliti težaven položaj duhovnikov, še posebej v pasivnih krajih (tistih, ki prehransko niso bili samooskrbni), je Jakob Aljaž predlagal, da se Dovje razglasi za višinsko zdravilišče ali letovišče. Dovje so izhodišče izletnikom na Triglav in celotno »Triglavsko pogorje«, zato »mnogi turisti podražujejo prehrano tudi domačemu prebivalstvu«. Veliki župan je sprejel argumente in poslal vlogo na ministrstvo za vere Kraljevine SHS s priporočilom za ugodno rešitev. Ob tem je opozoril, da »je prošnjak osemdeset let star in da ima za slovensko turistiko neprecenljive zasluge«.⁴⁹

Vloga je bila v register prejete pošte na ministrstvu za vere vpisana 14. aprila 1925, vendar je minister o povišanju odločil šele 2. septembra 1925, pri čemer je za začetek upravičenosti določil 1. julij 1925. Na podlagi avstrijskih zakonov z dne 19. septembra 1898 in 28. marca 1918 je odobril povišanje kongrue za župnika na 600 dinarjev letno, za »duhovnega pomočnika« pa na 325 dinarjev. Aljažu je bil dodeljen še starostni dodatek v višini 500 dinarjev letno, s čimer je bila omiljena

izguba draginjskega dodatka zaradi preseganja premoženjskega cenzusa.⁵⁰

Aljažovo finančno stanje je bilo še vedno neugodno, zato je 29. septembra 1926, potem ko je v škofijskem listu prebral obvestilo o možnosti pridobitve draginjskega dodatka, podal vlogo za draginjsko doklado, naslovljeno neposredno na ministrstvo za vere v Beograd, a poslano prek državne uprave, torej v urad velikega župana ljubljanske oblasti, v vednost pa tudi srezkemu glavarju v Radovljici. Za ta korak se je odločil zaradi finančne stiske, ki je bila sicer del širšega fenomena duhovščine kot posledica soočanja s finančnimi posledicami propada vojnih posojil,⁵¹ agrarne reforme in drugih oblastnih ukrepov za omejitev lastniške pravice (recimo pri gospodarjenju z gozdovi in stanovanji) ter povojne draginje. Za ohranitev družbenega statusa so bile podeljene draginjske doklade z uredbami, ki so se zgledovale po uredbah za državne uradnike, neposredno po prvi svetovni vojni, julija 1925, pa je bila sprejeta uredba, ki je določala dodelitev draginjskih dodatkov.⁵²

Julija 1926 je bila sprejeta nekoliko spremenjena uredba, ki je upoštevala pritožbo, da predhodna uredba določa različno visoke draginjske dodatke za duhovnike različnih veroizpovedi v istem kraju, kar je neutemeljeno in nepravilno.⁵³ Nova uredba je razširila krog upravičencev, torej je določala izjeme za prosilce, ki so presegali premoženjski cenzus za prejem draginjskega dodatka.⁵⁴

Aljaž je v svoji vlogi septembra 1926 zapisal, da ne prejema draginjskega dodatka, ker njegova nadarbina presega 32 oralov. Kljub temu meni, da je upravičen do dodatka v skladu z novo, spremenjeno uredbo za dodelitev draginjskega dodatka duhovnikom, saj njegova nadarbina leži v Triglavskem pogorju, je večinoma neproduktivna in oddaljena ter prinaša zelo nizke dohodke. V podkrepitev trditve poda višino fasije, ki je pred nastankom Kraljevine SHS znašala 191 kron ali 48,5 dinarja. Zaradi nizkih dohodkov mu je bila dodeljena kongrua v višini »mesečno 81 Din., to je 2,5 Din. približno na dan«. Aljaž je nadaljeval: »To pa je premalo za vzdrževanje, ker drugih prihodkov

47 NŠAL, ŠAL Župnije, f. 67, Dovje, 1923, št. 661/1923.

48 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, Br. 5418/26 (29. 9. 1926).

49 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, V K. B. 1320/25.

50 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, Br. 1320/25.

51 Ljubljanski škofijski list, 1925, št. 6, str. 60–61, »Obveznice predvojnih dolgov Avstro-Ogrske monarhije«.

52 Ljubljanski škofijski list, 1925, št. 8, str. 90–91, »Vloga episkopata na ministrstvo ver o draginjskih dokladah duhovnikov«.

53 AJ 69-288-441 Aljaž Jakob, 60, 61; Ljubljanski škofijski list, 1925, št. 8, str. 90–91, »Vloga episkopata na ministrstvo ver o draginjskih dokladah duhovnikov«.

54 Ljubljanski škofijski list, 1925, št. 8, str. 90–91, »Vloga episkopata na ministrstvo ver o draginjskih dokladah duhovnikov«.

ni, razen malenkostne štole.« Dovški župnik je poudaril, da je že v 82. letu, a je še vedno aktiven župnik in služi neprenehoma od leta 1871. Med svojimi zaslugami za skupnost je na prvo mesto postavil funkcijo okrajnega šolskega nadzornika za obdobje 1889–1891. Najbolj pa je bil ponosen na svoj prispevek »za Slov[ensko] Planinsko društvo in da je »rešil Triglav iz nemških rok, napravil na svoje stroške Triglavski stolp, zidal v slavnih Vratih Aljažev dom na stroške Slov[enskega] Planinskega društva, Triglavsko kočjo na Kredarici ob Triglavu, Staničevo zavetišče vrh Triglava, razna pota na Triglav za turiste itd.«. V vlogi je še navedel, da ima zasluge tudi kot glasbenik, saj je pri Mohorjevi družbi izdal Slovensko pesmarico in še devet zvezkov svojih sklad. Za svoje zasluge je prejel red sv. Save 4. razreda in red sv. Save 3. razreda. Zapisal je, da nima premoženja, ker je svoj denar v življenju razdal v dobrodelne namene (Glasbena matica, Ciril-Metodova družba, pevski in planinski društva). Poleg tega zaradi bolezni potrebuje zdravniško pomoč, za kar skrbita dr. Eduard Šlajmer in dr. Frančišek Kogoj.⁵⁵ Iz vloge izhaja, da je sicer zaprosil za dodelitev draginjskega dodatka, vendar prošnja po vsebini bolj spominja na vlogo za dodelitev izredne starostne pokojnine ali priznavalnine.

Srezki poglavar v Radovljici je napisal potrdilo o resničnosti navedb v vlogi in priporočil njeno ugodno rešitev. V dopisu velikemu županu je zapisal, da je Aljaž »še vedno agilno delaven na kulturnem, umetniškem in narodnogospodarskem polju, za kar je bil že opetovano odlikovan«. Poglavar je menil, da bi si Aljaž zaslužil doživljenjsko draginjsko doklado in častno dosmrtno pokojnino, in sicer v takšni višini, da bo »prost skrbi za vsakdanji kruh«. Tovrstno javno finančno podporo si je po mnenju srezkega poglavarja v Radovljici zaslužil z delovanjem za razvoj »naše turisticke, glasbe in tuijskega prometa«.⁵⁶

V imenu velikega župana ljubljanske oblasti je njegov zastopnik Rudolf Andrejka, znan ljubitelj slovenskih planin, navedel, da je g. Aljaž »odličen kulturni delavec«. Zaradi starosti se mu je poslabšalo zdravstveno stanje, zato »mu je težko izhajati s pičlimi dohodki, ki mu jih prinaša njegova župnija«. Andrejka je poudaril, da je nadarbina dovške župnije visoko v triglavskem pogorju, zaradi česar so njeni dohodki zelo nizki.⁵⁷

Ministrstvo za vere je zahtevalo strokovni elaborat o prihodkih dovškega beneficija. V ta namen je bil za oceno donosnosti gozdnih parcel

beneficija angažiran gozdarski referent za sreza Kranj in Radovljica. V elaboratu, izdelanem 11. januarja 1927, je referent navedel, da je od skupnega posestva v izmeri 94 oralov in 830 sežnjev – to je 54 ha, 3955 m² – mogoče le del »oceniti kot kulturno zemljišče«, ki se lahko upošteva pri izračunu draginjskega dodatka. Iz ocene so bila izločena stavbišča, pusti svet, travniki osmega bonitetnega razreda ter gozdovi v izmeri 68 oralov in 676 sežnjev – 39 ha, 3771 m². Iz skupne ocene so bili izločeni gozdovi na podlagi ocene gozdarskega referenta o njihovi nedonosnosti.⁵⁸

Gozdno posest dovške nadarbine so tvorile zemljiške parcele v gozdnem kraju Brinje-Mlince, Vatiš, Višek, Črna gora-Vrata, Kot-Črna gora in Mlake (pod Mežaklo) v skupnem obsegu 38 ha in 975 m². Gozdarski referent je v svoji oceni zapisal, da je gozdno posestvo v Brinju-Mlinci na slabi legi, spravilo lesa pa ni mogoče. Gozdni sestoj tvori smreka, bukev, macesen in jelka, zaradi slabe lege pa je slaba obrast. Podobno stanje je bilo na posestvu ob vhodu v dolino Vrata, saj je gozd ležal v zelo strmi jugovzhodni legi. Ostala gozdna posest v dolini Vrata na severnem pobočju Črne gore je v strmi skalnati legi. Gozdni sestoj je mešan, obrast redka, za posek zrelega lesa skoraj ni. Zaradi visoke nadmorske višine, mestoma nad gozdno mejo, je posest na severnem pobočju Črne gore slabo poraščena. Najboljša gozdna parcela je na južnem pobočju Črne gore, vendar je močno izsekana. Zaradi goloseka je bil izdan ukrep zasaditve s smreko. Skratka, gozdni referent je sklenil, da so gozdovi dovške nadarbine »vsi izraziti zaščiteni gozdovi, torej obče koristni gozdovi, katerih se ne sme poljubno izkoriščati«. Zaradi plitve prsti ali skal je večji del gozdnega posestva »direktno nerodovit«, bolj produktiven del pa je bil v preteklosti močno izkoriščen, zato v njem ni »normalne zaloge«. Nekaj lesne zaloge je bilo na težje dostopnih območjih, od koder je bilo spravilo lesa (bukovine) težko, zato prodaja ne bi pokrila stroškov spravila lesa.⁵⁹

Kot izhaja iz mnenja gozdarskega referenta, je na upravljanje gozda močno vplival sprejem gozdarskega zakona z uradnim nazivom »Zakon, s katerim se začasno izdajajo nekatere gozdnopolijske in vodnopolicijske odredbe za področje pokrajinske uprave za Slovenijo«.⁶⁰ Zakon, ki je datiran z 28. februarjem 1922 in je bil v Uradnem listu pokrajinske uprave za Slovenijo objavljen

⁵⁸ AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 60, 61.

⁵⁹ AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 60, 61.

⁶⁰ Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, 11. 11. 1922, let. IX, Zakon, s katerim se začasno izdajajo nekatere gozdnopolicijske in vodnopolicijske odredbe za področje pokrajinske uprave za Slovenijo.

⁵⁵ AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, br. 5418/26 (18. 10. 1926).

⁵⁶ AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, br. 5418/26 (29. 9. 1926).

⁵⁷ AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, št. 563/1926.

II. novembra 1922, je nadomestil predpise Deželne vlade v Ljubljani, s katerimi je omejila lastnike pri upravljanju z gozdovi.⁶¹ Zakon je urejal vprašanje golosekov, sekanje in požiganje gozda ob vegetacijski in gozdni meji, sekanje, spravlanje in zlaganje lesa v okolici hudournikov ter pogoje za uvedbo javne uprave ali posebnega javnega nadzora upravljanja z gozdom.⁶² Na podlagi tega zakona je gozdni referent izdal pogozdovalni nalog za nastale goljave na južnem pobočju Črne gore. V sklepnem delu elaborata je zapisal, da nadarbinar »za prihodnja leta nima pričakovati iz svojih gozdov nikakih dohodkov«. Ravno nasprotno, zaradi pogozdovanja bodo nastali znatni stroški.⁶³

Finančni položaj Jakoba Aljaža se je še poslabšal, ko si je 24. februarja 1927 na ledeni poti zlomil nogo. Po mnenju okrožnega zdravnika na Jesenicah dr. Frančiška Kogoja in ljubljanskega zdravnika ter navdušenega planinca dr. Eduarda Šlajmerja bo »preteklo kakih 5 mesecev, predno mu bo mogoče stopiti na nogo«. V pismu velikega župana dr. Vodopivcu je Aljaž zapisal, da je povsem odvisen od drugih ljudi, tudi pri hranjenju. Ob tem je bil hvaležen dr. Šlajmerju za pregled na domu, čeprav »on principijelno ne gre na deželo«. Aljaž je prosil za državno finančno podporo, saj ni imel premoženja, razen malenkosti v blagu, ker je skoraj vse v življenju »razdal v obče koristne namene«. Potarnal je, da prihaja z revnega območja, kjer mu pripada zgolj »malenkostna mlečna bera«, ki je mnogi zavezanci ne poravnajo. Pritožil se je, da nima prihodkov od nadarbinskih kmetijskih zemljišč, saj so raztresena po bregovih, poleg tega pa mora plačati delavce, ki obdelujejo zemljišča. Zapisal je: »Kmetija /.../ pa nič ne nese.« Do draginjske doklade ni bil upravičen, saj je imel več kot 32 johov⁶⁴ sveta. Zaradi zloma noge ni mogel maševati, zato je bil njegov edini mesečni prihodek kongrua v višini 81 dinarjev. Od velikega župana je pričakoval, da bo preveril reševanje njegove vloge, še posebej na podlagi elaborata gozdnega referenta, ki je ugotovil, da gozda dovške nadarbine ni mogoče šteti kot produktiven kulturni svet, ki prinaša prihodke.⁶⁵

Pismo velikemu županu ljubljanske oblasti je v Aljaževem imenu napisal kaplan Frančišek Pečarič, 17. marca 1927 pa je navedbe potrdil srezki

glavar v Radovljici.⁶⁶ 22. marca je v imenu velikega župana prošnjo za podporo podprl zastopnik velikega župana ljubljanske oblasti dr. Rudolf Andrejka. Kot navdušen planinec je toplo priporočil ugodno rešitev vloge z besedami, da je prosilec »znan kulturni delavec in da podporo nujno rabi, zlasti sedaj v bolezni«. Medtem je ministrstvo za vere pričelo reševati Aljaževo vlogo, ki je bila v Beograd odposlana sredi oktobra 1926. Ministrstvo za vere je vprašalo ministrstvo za finance, ali lahko za Aljaža izda odločbo o draginjskem dodatku v višini 1/4 osebnega draginjskega dodatka.⁶⁸

V dokumentu, ki ga je podpisal minister za finance, za dodatek v višini do pet dinarjev mesečno, je navedeno, da minister ne nasprotuje izredni podelitvi draginjskega dodatka, saj je iz vloge razvidno, da obstajajo objektivni in upravičeni razlogi za podelitev draginjskega dodatka.⁶⁹ Čeprav minister za finance ni nasprotoval pode-

Jakob Aljaž ob svoji 80-letnici, julij 1925 (NŠAL 107, Fotografska zbirka, predalčniki, Aljaž).

61 Prim. Kačičnik Gabrič, *Gozdovi*, str. 9–35.

62 *Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo*, II. II. 1922, let. IX, Zakon, s katerim se začasno izdajajo nekatere gozdnopolicijske in vodnopolicijske odredbe za področje pokrajinske uprave za Slovenijo.

63 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 60, 61.

64 Oral – 57,55 ha.

65 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 61, 62.

66 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 63.

67 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, br. 1387/27.

68 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 64.

69 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 69.

litvi draginjskega dodatka, so na ministrstvu za vere 29. aprila pripravili sklep, da draginjskega dodatka prosilcu ni mogoče podeliti. Sklep je ostal v rokopisnem osnutku, prečrtan,⁷⁰ saj je 4. maja 1927 Jakob Aljaž umrl, o čemer je ministrstvo za vere 23. maja 1927 obvestil veliki župan ljubljanske oblasti. Namen obvestila ni bil predlog za zaustavitev postopka podelitve draginjskega dodatka, ampak ustavitev izplačil za Aljaža, izvedenih prek izpostave državnega računovodstva v Ljubljani. V dokumentu je navedeno, da je Aljaž prejel osnovno kongruo v višini 472,12 dinarja letno, starostno doklado 500 dinarjev letno in mesečno draginjsko doklado v višini 178,5 dinarja. Ob pregledu proračuna ugotovimo, da je Aljaž od države mesečno prejemal 259,51 dinarja. Njegovemu nasledniku Frančišku Pečariču kot župnemu upravitelju dovške župnije pa je veliki župan odredil izplačilo dopolnilne upravnine v letnem znesku 428,22 dinarja in mesečno draginjsko doklado 178,5 dinarja, torej je mesečno prejemal 214,18 dinarja.⁷¹

SKLEPNA MISEL

Jakob Aljaž, ki je v slovenskem kolektivnem spominu simbol podjetnosti pri vzpostavljanju planinske infrastrukture na simbolno pomembnih krajih, je bil na jesen življenja brez omembe vrednih prihrankov. Bil je popolnoma odvisen od dobre volje vernikov in podpornikov ter skromne državne podpore, ki je bila po njegovi lastni oceni v višini osnovnih tekočih stroškov vzdrževanja. Aljažu prihodkov od pašne bere ni uspelo učinkovito izterjati, prav tako gozdovi dovškega beneficija niso prinašali prihodkov. Ravno nasprotno – z uvedbo gozdnozaščitnih predpisov je moral dovški nadarbinar poskrbeti za izvedbo pogozdovnega načrta. Podobno kot drugi duhovniki je imel v posesti ničvredne vojne obveznice.

Po prvi svetovni vojni je prejel večji prihodek od prodanega lesa, vendar je kupnino doniral za različne namene, vključno z gradnjo Društvenega doma v Dovjem. Ljubljanski škof je del kupnine (dve petini) namenil za varčevanje. Aljaž se s predstojnikovo odločitvijo ni ne strinjal ne sprijaznil, prav tako ni razumel motivacije škofa, ki je s to odločitvijo želel vzpostaviti pogoje za dolgoročno finančno vzdržno delovanje lokalne župnije. Na podlagi delovanja dovškega župnika je mogoče ugotoviti, da je dajal manjši poudarek varčevanju, še bolj pomembno pa je, da svojega delovanja po prvi svetovni vojni ni prilagodil finančni realnosti, ampak je izdatno finančno pod-

piral ambiciozen projekt izgradnje Društvenega doma v Dovjem. Zaradi izgube prihrankov dovške župnije, investiranih v vojna posojila, pa je bil Aljaž finančno bolj ranljiv po prvi svetovni vojni. Dodaten dejavnik, ki je vplival na njegov finančni položaj, je razvoj turizma, ki je vplival na dvig cen hrane in storitev.

V kako finančno nezavidljivem položaju se je znašal Jakob Aljaž, nakazuje vloga iz leta 1926 za povišanje finančne podpore v višini 100 do 150 dinarjev mesečno – za primerjavo: mesečna plača rednega profesorja ljubljanske univerze (osnovna plača, dodatek za stalnost in draginjski dodatek) je bila okoli 4000 dinarjev. Finančni minister ni nasprotoval povišanju državne podpore, minister za vere pa je. Predlog za izredno pokojnino za zasluge ni bil obravnavan, je pa Aljaž že pred tem od kralja Aleksandra dobil dve visoki državni odlikovanji za zasluge.

FINANCIRANJE

Članek je nastal v okviru ERC projekta SOVEREIGNTY.

IZJAVA O DOSTOPU DO RAZISKOVALNIH PODATKOV

Med raziskavo niso nastali novi podatki.

VIRI IN LITERATURA

ARHIVSKI VIRI

Arhiv Jugoslavije, Beograd

AJ 69, Ministrstvo za vere Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev

NŠAL – Nadškofijski arhiv Ljubljana

ŠAL, Župnije

Zapuščina škofa A. B. Jegliča

Župnijski arhiv Dovje, Razne knjige

ČASOPISI

Ljubljanski škofijski list, 1925.

URADNI LISTI

Uradni list pokrajinske uprave za Slovenijo, 1922.

LITERATURA

Aljaž, Jakob: *Dovška župnijska kronika 1889–1923* (ur. Janez Svovljšek). Dovje-Mojstrana: Planinsko društvo, 1989.

Aljaž, Jakob: Planinski spomini. *Planinski vestnik* 89, 1989, št. 7–8, str. 317–320.

Franc Kocbek: Aljaž Savinjskih Alp (ur. Vojko Strahovnik). Gornji Grad: Občina, 2002.

Guček, Boštjan: »Nosi le zakrpano obuvalo«: oris družbene položaja duhovščine na Slovenskem (1918–1941). Ljubljana: Teološka fakulteta, 2022.

70 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, br. 1836/27.

71 AJ 69-288-441, Aljaž Jakob, 70.

- Jenko, Ivan: Zbirka za spominsko sobo. *Planinski vestnik* 88, 1988, št. 9, str. 375–376.
- Kačičnik Gabrič, Alenka: Gozdovi in gospodarjenje z njimi na današnjem slovenskem ozemlju v preteklosti. *Gozd in ljudje – razmerja in zgodovina* (ur. Meta Remec). Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino, 2023, str. 9–35.
- Kimovec, France: Jakob Aljaž. *Cerkveni glasbenik* 51, 1928, št. 1–2, str. 1–5.
- Klinar, Stanko: Jakob Aljaž – slovenski domoljub. *Planinski vestnik* 89, 1989, št. 9, str. 298–301.
- Kmecl, Matjaž: Nastanek slovenske planinske himne. *Planinski vestnik* 89, 1989, št. 11, str. 478–479.
- Kresnik, Mihael: Velik spomenik Jakobu Aljažu. *Planinski vestnik* 88, 1988, št. 8, str. 374–375.
- Letopis Ljubljanske škofije za leto 1924. Ljubljana: Škofijski ordinariat, 1924.
- Mikša, Peter in Ajlec, Kornelija: *Slovensko planinstvo / Slovene Mountaineering*. Ljubljana: Planinska zveza Slovenije, 2011.
- Mikša, Peter in Ajlec, Kornelija: *Slovensko planinstvo skozi čas*. Ljubljana: Planinska založba, 2022.
- Mikša, Peter in Zorn, Matija: Nacionalni boj za gore in slovenska identiteta. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 92 (n. v. 57), 2021, št. 1, str. 67–88.
- Mikša, Peter: *Triglav in Jakob Aljaž*. Ljubljana: Viharnik, 2017.
- Mlakar, Janko: *Jakob Aljaž – Triglavski župnik*. Ljubljana: Planinska založba Slovenije, 1953.
- Pančur, Andrej: *V pričakovanju stabilnega denarnega sistema*. Celje: Zgodovinsko društvo, 2003.
- Potočnik, Miha: Spomini ob spomeniku: Jakob Aljaž je bil naš župnik in učitelj. *Planinski vestnik* 89, 1989, št. 7–8, str. 312–313.
- Sivec, Ivan: *Triglavski kralj: Črtice iz življenja župnika Jakoba Aljaža*. Ljubljana: Družina, 1994.
- Škrabec, Milan: Jakob Aljaž (1845–1927), ob 180. obletnici rojstva. *SLO časi, kraji, ljudje: slovenski zgodovinski magazin*, april 2025, št. 47, str. 32–37.

SPLETNE STRANI

Slovenska biografija

Kumer, Zvonko in Grdina, Igor: Aljaž, Jakob (1845–1927) (<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi127893/#novi-slovenski-biografski-leksikon>)

SUMMARY

Jakob Aljaž: Between the Public Image of the Symbol of Slovenian Identity and Financial Hardship in Old Age

Jakob Aljaž, who in Slovenian collective memory epitomizes the pioneering effort to establish mountaineering infrastructure at sites holding national symbolic importance, reached his old age without noteworthy savings. He was entirely dependent on the goodwill of his parishioners and supporters, as well as on modest state assistance, which, in his own estimation, barely covered the basic sustenance costs. He was unable to effectively collect income from the parish's grazing lands, and the forests belonging to the Dovje benefice likewise yielded no profit. On the contrary, the introduction of forestry protection regulations required the parish incumbent at Dovje to implement a reforestation plan. Like many other clergymen, Aljaž held worthless war bonds.

After the First World War, Aljaž received one-off income from the sale of timber; however, he allocated his share of proceeds to various societal purposes, including the construction of the *Društveni dom* (Community House) in Dovje. The Bishop of Ljubljana earmarked part (two-fifths) of the proceeds for savings. Aljaž neither agreed with nor accepted his superior's decision, let alone appreciated the bishop's motivation, which was to ensure the long-term financial sustainability of the local parish. From his conduct as parish priest of Dovje, it is evident that Aljaž placed little emphasis on saving; more importantly, he failed to adapt his postwar activities to the new financial realities and instead pursued the financially ambitious project of building the *Društveni dom* in Dovje. Because the parish's savings invested in war loans had been lost, Aljaž was even more financially vulnerable after the war. Another factor affecting his financial situation was the rise of tourism, which led to higher costs for food and services in Dovje.

The precariousness of Jakob Aljaž's financial position is further illustrated by his 1926 petition for an increase in state support to 100–150 dinars per month. To illustrate the degree of Aljaž financial hardship by comparison: the monthly salary of a full professor at the University of Ljubljana, including the base pay, seniority allowance, and cost-of-living supplement, amounted to around 4.000 dinars. The Minister of Finance did not oppose the request for higher state support, but the Minister of Religious Affairs did. Meanwhile, no proposal for an extraordinary pension in recognition of merit was considered, even though Aljaž had previously received two high state decorations for merit from King Alexander.

